

Виши асистент мр Тијана Баховић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

РАЗЛОЗИ ИСКЉУЧЕЊА ОДГОВОРНОСТИ ПРОДАВЦА УСЉЕД ПОСТОЈАЊА МАТЕРИЈАЛНИХ НЕДОСТАКА

За материјалне недостатке ствари које је она имала у часу прелаза ризика на купца, који се у нашем праву веже за предају ствари, продавац одговара без обзира на то да ли му је то било познато, као и за оне недостатке који се појаве након прелаза ризика на купца ако су посљедица узрока који је постојао прије тога. Основ његове одговорности није кривица, већ заштита једног од основних начела облигационог права, начела једнаке вриједности узајамних престаџија. Иако продавац због постојања материјалних недостатака одговара независно од кривице, предвиђени су случајеви који упркос постојању недостатака ствари искључују његову одговорност. У раду ћемо указати на те разлоге, предвиђене у законодавству Републике Српске, упоредном праву као и прописима Европске уније којима се штите потрошачи, уз сагледавање ставова судске праксе и правне теорије.

Кључне ријечи: Продавац; Купац; Материјални недостаци; Одговорност.

1. УВОД

Одговорност за материјалне недостатке представља један од темљних института облигационог права којим се остварује заштита начела једнаке вриједности узајамних давања. Код одговорности за материјалне недостатке начело једнаке вриједности узајамних давања је нарушено усљед мање вриједности коју ствар има због присуства неког недостатка. Уколико продата ствар посједује недостатке који ометају њену редовну употребу или јој умањују вриједност, продавац ће имати обавезу да купцу пружи одговарајућу заштиту.¹ Поред Закона о

Тијана Баховић, tijana.bacovic@pravni.ues.rs.ba.

¹ С. Перовић, *Облигационо право*, Београд 1973, 271.

облигационим односима,² у законодавству Републике Српске ова одговорност је предмет регулисања и Закона о заштити потрошача као посебног прописа којим се штите потрошачи а који је донесен са циљем усклађивања права БиХ са Директивама Европске уније.³

У комунитарном праву институт одговорности за материјалне недостатке ствари посебно уређује Директива 1999/44/ЕЗ Европског Парламента и Вијећа од 29. маја 1999. године о одређеним аспектима продаје потрошачке робе и гаранцијама за робу са којом је извршено усклађивање позитивног потрошачког права.⁴ Она полази од саобразности робе са уговором (*conformity with the contract*) као главног принципа приликом процјене постојања недостатака. У складу са тим принципом свако одступање од оног што је уговорено представља недостатак за који се одговара.⁵ У раду ћемо значајну пажњу посветити и рјешењима Директиве 2019/771/ЕУ о одређеним аспектима уговора о продаји робе која се такође бави питањима саобразности робе са уговором.⁶ Ријеч је новој Директиви Европске уније са којом је јавност упозната још у мају 2019. године а која је ступила на снагу почетком 2022. године. Њом је укинута Директива 1999/44 и постављен задатак државама чланицама ЕУ као и другим државама које претендују чланству у ЕУ, што је случај и са БиХ, да своје националне прописе ускладе са правилима прописаним овом новом потрошачком Директивом. Република Хрватска је удо-

² Закон о облигационим односима – ЗОО, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 21/92 – пречишћени текст Уставног закона, 17/93, 3/96, 37/01 – др. закон, 39/03 и 74/04.

³ Како би се придружила чланству у Европској унији, потписивањем Споразума о стабилности и придруживању са европским заједницама и њиховим државама чланицама, Босна и Херцеговина је преузела обавезу да усклади свој правни систем са правним системом Европске уније. У циљу заштите потрошача у БиХ се данас примјењују одредбе Закона о заштити потрошача БиХ – ЗЗП БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 25/06, 88/15 и Закона о заштити потрошача Републике Српске – ЗЗП РС, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 6/2012, 63/14, 18/17, 90/21, који су имплементирали директиве ЕУ. Наведени закони нису адекватно усклађени са Директивама Европске уније, као и међусобно, тако да потрошачи на јединственом подручју БиХ немају исти ниво заштите.

⁴ Директива 1999/44/ЕУ Европског парламента и Вијећа од 25. маја 1999. године о одређеним аспектима продаје робе широке потрошње и гаранцијама за такву робу, *Службени лист ЕУ*, Л 171/12.

⁵ Овај концепт, карактеристичан за сјеверноевропске и англосаксонске правне системе, прихваћен је и у Конвенцији УН о уговорима о међународној продаји робе као најзначајнијем акту којим је регулисана међународна продаја робе чија су рјешења послужила као узор приликом доношења Директиве због чега можемо учити велику подударност њихових рјешења. Конвенција Уједињених Нација о уговорима о међународној продаји робе – БК, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори* бр. 10-1/84.

⁶ Директива 2019/771/ЕУ Европског парламента и Вијећа од 20. маја 2019. године о одређеним аспектима уговора о продаји робе, измјени Уредбе 2017/2394/ЕУ и Директиве 2009/22/ЕУ те стављању ван снаге Директиве 1999/44/ЕУ, *Службени лист ЕУ*, Л 136/28.

вољила овом захтијеву, те је свој Закон о обвезним односима ускладила са рјешењима која предвиђа Директива 2019/771.⁷

Институт одговорности за материјалне недостатке у Закону о облигационим односима заснива се на континенталноевропској подјели између више врста повреде уговора. Закон о облигационим односима разликује повреду уговора неиспуњењем, закашњењем с испуњењем и испуњењем са недостатком, те за сваку од ових повреда предвиђа посебне санкције. Закон о облигационим односима не полази од принципа саобразности са уговором као главног принципа, већ набраја мјерила за утврђивање постојања материјалних недостатака. То има за последицу различита тумачења да ли недостаци у количини, паковању, као и предаја друге ствари (*aliud*) представљају материјални недостатак или је ријеч о неиспуњењу уговора, што доводи до правне несигурности. Према Закону о облигационим односима недостаци постоје уколико ствар нема потребна својства за њену редовну употребу или за промет, уколико ствар нема потребна својства за нарочиту употребу за коју је купац набавља, а која је била позната продавцу или му је морала бити позната, ако ствар нема својства и одлике које су изричито или пећутно уговорене, односно прописане и уколико је продавац предао ствар која није саобразна узорку или моделу, осим ако су узорак или модел показани само ради обавјештења.⁸

За материјалне недостатке ствари, које је она имала у часу прелаза за ризика на купца, који је у нашем праву везан за тренутак предаје ствари, продавац одговара без обзира да ли је знао за њих или не, дакле без обзира на своју савјесност, односно несавјесност.⁹ Услов за одговорност продавца је постојање мане, а не његова кривица.¹⁰ Његова савјесност не утиче на основ његове одговорности, али утиче на обим одговорности. Продавац одговара купцу и за оне недостатке који се покажу након прелаза ризика а који су последица узрока који је постојао прије тога.¹¹ Иако је у случају постојања материјалних недостатака ствари предвиђена одговорност продавца независно од кривице, он ће под одређеним условима бити екскулпиран.¹² У наставку рада указаће-

⁷ Закон о обвезним односима Републике Хрватске – ЗОО РХ, *Народне новине*, бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18 и 126/21.

⁸ ЗОО, чл. 479.

⁹ ЗОО, чл 478, ст. 1 и чл. 456.

¹⁰ Пресуда ВСС Рев. 1220/81 од 06.07.1981. године у Д. Милић, *Облигационо право са судском праксом*, *Приручник*, Београд 2003, 49.

¹¹ ЗОО, чл. 478, ст. 2.

¹² М. Повлакић, „Одговорност за материјалне недостатке/несаобразност робе у купопродајним уговорима у земљама југоисточне Европе у поређењу са рјешењима Европског права“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа*, Друга регионална конференција, Скопље 2012, 65.

мо на разлоге који доводе до искључења његове одговорности упркос постојању недостатка ствари.

2. РАЗЛОЗИ ИСКЉУЧЕЊА ОДГОВОРНОСТИ ПРОДАВЦА

2.1. Искључење одговорности продавца усљед знања купца за постојање материјалних недостатака

Знање купца за постојање недостатка ослобађа продавца одговорности за материјалне недостатке. Продавац се ослобађа одговорности уколико је купца упознао са недостатком ствари, као и у оним случајевима гдје недостатак купцу није могао остати непознат.¹³ Уколико је продавац у моменту закључења уговора обавијестио купца о постојању недостатка, дакле уколико га је упознао са том чињеницом, продавац неће сносити одговорност због постојања таквог недостатка. У том случају се сматра да је купац пристао да купи манљиву ствар те не би имао право да захтијева заштиту по том основу. Поред знања за недостатке на самој ствари о којима је обавјештен од стране продавца у тренутку закључења уговора, у правној науци се истиче да купац не би имао право на заштиту и уколико је обавијештен о недостацима упутства за монтажу.¹⁴ Продавцу могу бити познати недостаци упутства за монтажу неког производа о којима је дужан да упозна купца приликом закључења уговора. Уколико купац и поред таквог обавјештења купи ствар, одговорност продавца требала би бити искључена и у овом случају.¹⁵

Продавац не сноси одговорност ни за недостатке који у часу закључења уговора купцу нису могли остати непознати. Купац који не учи несаобразност која му није могла остати непозната, поступа са непажњом која се сматра још већим степеном непажње у односу на грубу непажњу.¹⁶ Приликом утврђивања да ли је недостатак видљив или скривен треба узети у обзир да ли би се могао открити при уобичајеном прегледу. Ако је мана видљива и купцу позната, он не би имао право на заштиту, јер се узима да је хтио да прибави ствар са маном.¹⁷ Поставља

¹³ ЗОО, чл. 480, ст. 1; Директива 1999/44, чл. 2, ст. 3; Директива 2019/771, чл. 7, ст. 5, БК, чл. 35, ст. 3.

¹⁴ А. Шабић, *Права купца ствари са материјалним недостатком*, Сарајево 2014, 280.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ I. Schwenzer, *Kommentar zum einheitlichen UN – Kaufrecht: das Übereinkommen der vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf – CISG*, München 2004, 416, наведено према А. Шабић, „Одговорност за материјалне недостатке, национални извјештај за Босну и Херцеговину“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа, Друга регионална конференција*, Скопље 2012, 315.

¹⁷ С. Перовић, 273; М. Драгичевић, „Одговорност за материјалне недостатке ствари“, *Годишњак Правног факултета* 1/2011, 91.

се питање да ли ће се примијенити субјективно или објективно мјерило при оцјени видљивости мане? За разлику од француског права које прихвата субјективни критеријум и предвиђа да је видљива она мана која је очигледна, Закон о облигационим односима прихвата објективни критеријум приликом процјене видљивости недостатка прописујући да се сматра да нису могли остати непознати купцу они недостаци које би брижљиво лице са просјечним знањем и искуством лица истог занимања и струке као купац могло лако опазити при уобичајеном прегледу ствари. Међутим, уколико је ријеч о купцу који има специјализована знања која превазилазе дати објективни критеријум онда треба узети субјективни критеријум приликом процјене видљивости недостатка.

Закон о облигационим односима у чл. 480, ст. 1, прописује да продавац не одговара за недостатке уколико су они у часу закључења уговора били познати купцу или му нису могли остати непознати али само у случајевима када ствар нема својства за редовну употребу или промет, као и онда уколико ствар нема прописана или уговорена својства. С обзиром на формулацију ове законске одредбе у правној теорији се истиче да у осталим случајевима постојања недостатка ствари које ЗОО прописује – ако је купац у тренутку закључења уговора знао да ствар нема својства за нарочиту употребу или да она није саобразна узорку или моделу, знање купца за недостатак не ослобађа продавца одговорности.¹⁸ Сматрамо да знање купца за постојање недостатка у свим случајевима доводи до ослобођења од одговорности продавца, односно да несавјесност купца треба бити разлог искључења одговорности продавца, под условом да је продавац савјестан. Ако продавац није савјестан, ако зна да постоји материјални недостатак али изјављује да ствар нема недостатака или да има посебне особине, чињеница да купац зна за недостатак није релевантна.¹⁹ Ова одредба је последица начела савјесности и поштења, која узима у обзир неопходни баланс права и одговорности уговорних страна.²⁰ Продавац је несавјестан не само ако зна да постоји материјални недостатак а изјављује да ствар нема недостатака или да ствар има посебне особине, већ и ако је злонамјерно прећутао ману. Иако ЗОО као ни директиве ЕУ то изричито не предвиђају, сматрамо исправним став да одговорност продавца постоји и уколико је злонамјерно прећутао ману јер и у том случају продавац поступа несавјесно.²¹ Нови Закон о обвезним односима Репу-

¹⁸ С. Петрић, „Одговорност за материјалне недостатке ствари према новом Закону о обвезним односима“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци* 2006, 111.

¹⁹ ЗОО, чл. 480, ст. 3.

²⁰ М. Повлакић, 65.

²¹ Н. Ђурђевић, *Одговорност за материјалне недостатке продате ствари, посебно*

блике Хрватске је измијенио одредбу ранијег ЗОО, те је укинуо ограничења која су непотребно сужавала могућност да се продавац ослободи одговорности у случају када је купац приликом закључења уговора знао или морао знати за постојање недостатака. У чл. 402, ст. 1 Закон о обвезним односима РХ прописује да продавац не одговара за недостатке уколико су у часу склапања уговора били познати купцу или му нису могли остати непознати, без ограничавања ове одредбе на само одређене случајеве постојања недостатака.

2.2. Искључење одговорности продавца због незнатног недостатка

У праву Републике Српске незнатан недостатак ствари не повлачи продавчеву одговорност. Закон о облигационим односима експлицитно прописује да се незнатан материјални недостатак не узима у обзир, што значи да продавац не сноси одговорност усљед постојања таквог недостатка.²² Закон не прецизира шта се сматра незнатним, односно знатним недостатком. У правној теорији се истиче да је знатан сваки недостатак због којег купац, према разумној оцјени, не би уопште пристао да закључи уговор или не под оним условима под којима је то учинио, док је незнатан онај недостатак који у кратком времену сам нестане или који купац с незнатним трошковима може брзо отклонити.²³ Претпоставка је да је сваки недостатак знатан, док се супротно не докаже.

За разлику од рјешења које предвиђа ЗОО, комунитарни прописи предвиђају одговорност продавца и усљед незнатне неусклађености. Према Директивама, у случају незнатне неусклађености потрошач нема право на раскид уговора, док остала права може користити и у том случају.²⁴ Терет доказивања у односу на то да ли је неусклађеност незнатна је на продавцу. Прописи којима се штите потрошачи у БиХ нису усклађени са одредбама Европске уније које прописују

аутомобила, магистарски рад, Универзитет „Светозар Марковић“ у Крагујевцу, Правни факултет, Крагујевац 1987, 64; А. Голдштајн, *Привредно уговорно право*, Загреб 1980, 268.

²² ЗОО, чл. 478, ст. 3.

²³ Н. Ђурђевић, 56.

²⁴ Директива ЕУ 1999/44, чл. 3, ст. 6; Директива ЕУ 2019/771, чл. 13, ст. 5; Одговорност продавца у случају незнатног недостатка прописана је и правилем Конвенције УН о уговорима о међународној продаји робе по којем незнатни недостатак не представља битну повреду уговора те се у том случају не може захтијевати замјена ствари или раскид уговора, док купац задржава остала права. Ј. Перовић, „Одговорност за несаобразност робе према Конвенцији УН о међународној продаји и одговорност за материјалне недостатке према националним законима земаља региона“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа, Друга регионална конференција*, Скопље 2012, 77.

одговорност продавца и у случају незнатне неусклађености, тако да је у домаћем праву продавац усљед незнатног недостатка екскулпиран. Закон о обвезним односима Републике Хрватске је у случају незнатног недостатка прописао да купац нема право на раскид уговора али му припадају друга права из одговорности за материјалне недостатке укључујући право и на накнаду штете.²⁵

2.3. Искључење одговорности продавца усљед пропуштања купца да о недостацима обавијести продавца у предвиђеним роковима

Купац је дужан прегледати ствар чим је то према редовном току ствари могуће и о уоченим недостацима, како видљивим тако и скривеним, благовремено обавијестити продавца. Уколико то не учини, губи права која му по том основу припадају.²⁶ Скривени недостатак је онај недостатак који се није могао открити уобичајеним прегледом приликом преузимања ствари, док су видљиви недостаци они које је купац могао опазити приликом прегледа ствари.

У погледу рокова за обавјештење, ЗОО прави разлику између уговора у привреди и осталих купопродајних уговора. Закон о облигационим односима прописује обавезу купца да о видљивим недостацима обавијести продавца у року од осам дана. Што се тиче почетка тока рока за обавјештење о видљивим недостацима може се поставити питање да ли рок тече од предаје или од прегледа ствари? С обзиром на то да је купац дужан да прегледа примљену ствар, може се сматрати да обавјештење о недостатку мора послати у року од осам дана од дана прегледа. Закон не прописује рок у којем се мора преглед извршити, али у сваком случају преглед треба обавити у што краћем року након предаје ствари, чим је то према редовном току ствари могуће. Уколико су прегледу ствари присуствовале обје уговорне стране, купац има обавезу да о уоченим недостацима одмах обавијести продавца, у супротном губи права која би му припадала због постојања таквог недостатка ствари.²⁷ Закон о облигационим односима употребљава израз „одмах“ што значи да се приговор на мане мора ставити непосредно након окончања прегледа. Изузетак постоји уколико је купац отпремио даље ствар без претовара, а та чињеница је продавцу била позната или му је морала бити позната у часу закључења уговора. У том случају обавеза је купца да продавца обавијести о недостацима чим је по редовном току ствари могао за њих сазнати од својих клијената.²⁸ Рок за обавјештење

²⁵ ЗОО РХ, чл. 410, ст. 7.

²⁶ ЗОО, чл. 481, ст. 1 и 482, ст. 1.

²⁷ ЗОО, чл. 481, ст. 2.

²⁸ ЗОО, чл. 481, ст. 3

о скривеном недостатку је такође осам дана, али за почетак тока рока у којем купац мора обавијестити продавца о скривеном недостатку ЗОО узима тренутак откривања недостатка.

У том смислу се изјаснила и судска пракса. „Пропуштање купца да благовремено стави приговор продавцу којим констатује постојања недостатака који се односе на квалитет ствари, ствара законску фикцију купчеве воље да је робу примио без приговора, па последице тога не може ставити успијешне приговоре“.²⁹

Због специфичности уговора у привреди, ЗОО прописује краће рокове. С обзиром на то да привредни промет не трпи неизвијесност, купац има обавезу да обавијести продавца о видљивим и скривеним недостацима без одлагања, што значи у што краћем року од момента констатовања недостатка ствари.³⁰

Прописан је и крајњи рок за одговорност продавца за материјалне недостатке и он у нашем праву износи шест мјесеци од предаје ствари.³¹ Ријеч је о објективном, преклузивном року чијим истеком купац губи права која има усљед постојања материјалних недостатака. Међутим, уколико је продавац био несавјестан, ако је знао или морао знати за постојање недостатка а о томе није купца обавијестио, или уколико је истицао да ствар има својства и одлике која иначе нема, предвиђена је његова одговорност и за недостатке који се покажу након протеча рока од шест мјесеци од предаје ствари, као и онда кад је купац пропустио да га о недостатку благовремено обавијести.³² Законске одредбе које уређују рокове обавјештавања су диспозитивне природе тако да уговарачи могу да предвиде и дуже рокове од оних предвиђених у ЗОО.

²⁹ Пресуда ВС БиХ, Пж. 223/84 од 26.9.1984; Пресуда ВПСХ, СИ – 2269/76 од 25.7.1977, Пресуда ВС БиХ, Пж. 755/90 од 19.8.1991; Пресуда ВСС, Прев. 224/97 од 3.6.1997. год.; Пресуда ВСХ, Рев. 781/85 од 15.5.1985, ПСП 29/1986, 60, у Л. Божић, *Одговорност за материјалне недостатке ствари и Еуропском праву и праву Босне и Херцеговине*, магистарски рад, Свеучилиште у Мостару, Правни факултет, Мостар 2015, 53–60; Одлука Врховног суда Србије, Прев. 539/98, наведено према Д. Вељковић, *Приручник, Правни ставови у привредним споровима Врховног суда Србије и Савезног суда од 1994. до 2001. године*, Београд 2002, 179.

³⁰ ЗОО чл. 480, ст. 1 и чл. 482, ст. 1; Опште Узансе за промет робом прописују строже рокове у којима је купац могао остварити своја права код постојања недостатака. Опште узансе за промет робом прописују да је купац дужан да своје приговоре на квалитет саопштити продавцу приликом самог утврђивања квалитета у случају кад су утврђивању присуствовале обе стране или њихови представници, односно мора их без одлагања саопштити продавцу након што је утврдио мане ствари кад продавац или његов представник није присуствовао утврђивању квалитета. Р. Кашанин, Т. Велимировић, *Опште узансе за промет робом са објашњењима и судском праксом*, Београд 1974, узансе бр. 150 и 151.

³¹ ЗОО, чл. 482, ст. 2.

³² ЗОО, чл. 485.

Законом о облигационим односима предвиђен је и рок у којем купац треба да поднесе тужбу против продавца како би остварио своја права. Закон разликује двије ситуације зависно од тога да ли је купац, који је открио је недостатак, ислатио цијену или није. У првом случају, права купца који је благовремено обавијестио продавца о постојању недостатака гасе се по истеку једне године од дана слања обавјештења продавцу, осим ако је његовом преваром купац био спријечен да их употреби. У другом случају купац који је благовремено обавијестио продавца о недостацима а још није исплатио цијену, може и по протеку рока од једне године истаћи захтјев да се цијена снизи или да му се накнади штета, као приговор против продавчевог захтјева да му се исплати цијена, јер би у супротном то водило правно неоснованом обогаћењу продавца.³³

Европски прописи којима се штите потрошачи, такође прописују искључење одговорности продавца због пропуштања рокова за приговор о постојању несаобразности. У праву Европске уније предвиђен је рок од двије године од тренутка испоруке робе као објективни рок у којем продавац одговара потрошачу за било који недостатак саобразности,³⁴ а што се тиче половне робе остављена је могућност државама чланицама да могу допустити продавцу и потрошачу да уговоре краће вријеме одговорности продавца од двије године, али не краће од једне године.³⁵ Закон о заштити потрошача РС, у складу са Директивом 1999/44, прописује такође рок од двије године као објективан рок за одговорност продавца. Трговац је одговоран за недостатак на производу у року до двије године од дана преласка ризика на потрошача, изузев код продаје половне робе, када се може уговорити краћи рок, али не краћи од годину дана.³⁶ И у Републици Хрватској ова одредба ЗОО измијењена је у складу са прописима Европске уније, тако да је у овом случају предвиђен рок од двије године.³⁷

Директивом ЕУ 1999/44 о одређеним аспектима продаје робе широке потрошње и гаранцијама за робу укинута је обавеза прегледа, док је о обавези обавјештавања о недостатку предвиђено да обавјештење мора бити учињено у року који не може бити краћи од два мјесеца од откривања, с тим што Директива препоручује државама чланицама да не прописују обавезу обавјештавања, ради веће заштите потрошача.³⁸

У Републици Српској потрошач је дужан да трговца обавијести, у

³³ О. Антић, *Облигационо право*, Београд 2012, 397; ЗОО, чл. 500.

³⁴ Директива ЕУ 1999/44, чл. 5, ст. 1; Директива ЕУ 2019/771, чл. 10, ст. 1.

³⁵ Директива ЕУ 1999/44, чл. 7, ст. 1; Директива ЕУ 2019/771, чл. 10, ст. 6.

³⁶ ЗЗП РС, чл. 26, ст. 1, тач. 9.

³⁷ ЗОО РХ, чл. 422.

³⁸ Директива ЕУ 1999/44, чл. 5, ст. 2.

писаној форми, о недостатку на производу у року од 60 дана од дана када је недостатак откривен, а најкасније прије истека рока двије године од дана преласка ризика на потрошача.³⁹ Потрошачи на јединственом подручју Босне и Херцеговине немају једнак третман кад је о овом питању ријеч. За разлику од потрошача у Републици Српској, потрошачи на осталој територији БиХ на које се примијењује ЗЗП БиХ (у Ф БиХ и Брчко Дистрикту БиХ) немају исти степен заштите када је о овом питању ријеч. Наиме, Закон о заштити потрошача у БиХ прави разлику између видљивих и скривених недостатака и прописује различите рокове за слање приговора. Ако је недостатак видљив, потрошач је обавезан да трговцу достави захтјев у писаној форми у року од 8 дана од дана преузимања производа, а у случају скривеног недостатка захтјев у писаној форми потрошач мора да поднесе у року од два мјесеца од откривања недостатка.⁴⁰

Закон о заштити потрошача Републике Српске у складу са Директивом 1999/44 предвиђа правило да уколико се недостатак појави у року од 6 мјесеци након испоруке робе, сматра се да је постојао и у тренутку испоруке (осим ако то није у складу са природом робе или природом неусклађености), што има за посљедицу обавезу продавца да докаже да недостатак није постојао уколико жели да се ослободи одговорности.⁴¹

Директива ЕУ 2019/771 о одређеним аспектима уговора о продаји робе уводи новину којом се предвиђа да уколико се недостатак појави у року од годину дана након испоруке робе (укључујући и робу са дигиталним елементима), сматра се да је постојао и у моменту испоруке, те пред земље чланице Европске уније, као и оне државе које претендују чланству, поставља задатак да своје прописе ускладе како би се степен заштите потрошача подигао на још већи ниво. Умјесто једногодишњег рока, Директива предвиђа да државе чланице могу задржати или увести рок од двије године од тренутка испоруке робе.⁴² Република Хрватска је свој ЗОО ускладила и са овом одредбом Директиве 2019/771, тако што је у чл. 400, ст. 9 прописала да се претпоставља да је сваки недостатак ствари, као и ствари са дигиталним елементима који се показао у року од годину дана од преласка ризика постојао и у тренутку преласка ризика осим ако продавац супротно докаже или супротно произлази из природе ствари или природе недостатка.

³⁹ ЗЗП РС, чл.

⁴⁰ ЗЗП у БиХ, чл. 18, ст. 3.

⁴¹ ЗЗП РС, чл 26, ст. 1, тач. 6; Директива ЕУ 1999/44, чл. 5, ст. 3.

⁴² Директива ЕУ 2019/771, чл. 11.

2.4. Искључење или ограничење одговорности продавца на основу уговора

У складу са начелом слободе уговарања, уговорне стране могу одговорност за материјалне недостатке унапријед искључити или ограничити, уношењем у уговор клаузула о неодговорности, односно клаузула егзонерације.⁴³ Уговарањем ових клаузула продавац на повољнији начин уређује своју одговорност у односу на законска рјешења, тако што искључује или ограничава своју одговорност за неиспуњење или неуредно испуњење преузетих обавеза.⁴⁴ Одредба о искључењу или ограничењу одговорности продавца за материјалне недостатке продате ствари може бити дио уговора о продаји, а може представљати посебан споразум. Из те одредбе јасно мора произилазити воља уговорних страна да искључе или ограниче продавчеву одговорност. Уколико постоји сумња, овакву одредбу треба тумачити у корист купца, посебно ако је садржина уговора који је продавац саставио.⁴⁵ Истиче се да искључење или ограничење одговорности није допуштено ако би било противно добрим пословним обичајима или ако би купца неправично стављало у неповољан положај и отежавало остваривање његових права.⁴⁶

У привредном промету искључење одговорности продавца за материјалне недостатке ствари може се уговорити уношењем у уговор клаузула „виђено-одобрено“, „каква-таква“, „ђутуре“, итд. Уговарањем клаузуле „виђено-одобрено“, искључење одговорности односи се на оне недостатке који су се прегледом могли утврдити. Продавац се ослобађа одговорности за мане које су биле видљиве у тренутку закључења уговора, с тим да је обавезан да преда ону ствар коју је купац видио, односно прегледао.⁴⁷ Израз у уговору „виђено-одобрено“ не може произвести правно дејство ако се докаже постојање скривених мана на роби.⁴⁸ Клаузулом „каква-таква“ искључује се одговорност продавца како за видљиве тако и за скривене недостатке робе, која се има испоручити са одређеног стоваришта, са одређеног простора или из одређене бербе без пребирања или издавајања дијелова бољег квалитета.⁴⁹

⁴³ О клаузулама неодговорности вид: З. Вуковић, „Клаузуле о неодговорности у трошачким уговорима“, *Услуге и одговорност*, Крагујевац 2017, 913.

⁴⁴ *Ibid.*, 914.

⁴⁵ Н. Ђурђевић, „Споразумно искључење и ограничење одговорности“, *Правни живот* 7-8/88, 1126.

⁴⁶ *Ibid.*, 1130.

⁴⁷ *Ibid.*, 1126.

⁴⁸ Пресуда ВПССР Пж – 1623/80 од 10.7.1980 Инф 2952/1982, 4, у Л. Божић, 91.

⁴⁹ Р. Кашанин, Т. Велимировић, узанса бр. 144.

Уговором се може ограничити одговорност продавца, тако да он не одговара за одређену врсту недостатака или за недостатке чија тежина прелази одређену границу. Ограничење одговорности продавца може се састојати и у томе да купац неће имати неко право због постојања недостатка на ствари, или да ће начин остваривања неког од тих права бити другачији него што закон одређује или у другачијем регулисању појединих законских услова одговорности за недостатке ствари (нпр. уговарање одређене форме и рока за обавјештавање). То се не односи на шестомјесечни рок од преласка ризика, јер је у том случају ријеч о строгом законском, преклузивном року који уговорне стране својим споразумом не могу мијењати.⁵⁰

У теорији се истиче да искључење или ограничење одговорности продавца има смисла код продаје половних ствари (нпр. продаја половних аутомобила).⁵¹ Купац који се одрекао права да раскине уговор због недостатка ствари задржава остала права због тих недостатака.⁵²

Законом о облигационим односима је прописано да се уговорно искључење или ограничење одговорности продавца за материјалне недостатке сматра ништавим ако је продавцу недостатак био познат, а он о њему није обавијестио купца, као и кад је продавац наметнуо ову одредбу користећи свој монополски положај.⁵³ Уговарачи могу да ограниче или искључе продавчеву одговорност али под условом савјесности продавца. Несавјесност продавца утиче на пуноважност одредбе о искључењу или ограничењу одговорности за недостатке, али само чињеница да је продавац знао а не и да је могао знати за недостатак. Тако према ЗОО ништава је само одредба о искључењу или ограничењу одговорности ако је продавац за недостатак знао а о њему није обавијестио купца. Њемачко право прописује да је споразум о искључењу ништав уколико је продавац злонамјерно прећутао ману, као и кад недостаје неко својство ствари за које је продавац гарантовао. Посебан монополски положај постоји ако продавац нема конкуренцију, односно кад има искључиво право продаје одређеног производа на одређеном тржишту.⁵⁴ Закон о облигационим односима изриче забрану стварања и искоришћавања монополског положаја којим се стичу материјална или друга преимућства која се не заснивају на раду или стварају неравноправни односи у пословању.⁵⁵

⁵⁰ Н. Ђурђевић, (1988), 1128.

⁵¹ Б. Пајтић, С. Радовановић, А. Дудаш, *Облигационо право*, Нови Сад 2018, 334.

⁵² ЗОО, чл. 486, ст. 3.

⁵³ ЗОО, чл. 486, ст. 2.

⁵⁴ Н. Ђурђевић, (1987), 191.

⁵⁵ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, књига прва, Културни центар – Горњи Милановац, Правни факултет, Крагујевац 1980, 18.

Клаузуле о неодговорности са собом носе ризик злоупотребе и могу послужити као средство помоћу којег један уговорник искоришћава другог. Имајући то у виду, уговарање оваквих клаузула није допуштено у потрошачким уговорима у циљу заштите потрошача као слабије уговорне стране.⁵⁶ Код потрошачких уговора, уговарачи не могу да ограниче или искључе продавчеву одговорност. Директива 1999/44 забрањује ограничавање или смањење права купца која су утврђена Директивом, и проглашава ништавом сваку одредбу која би права потрошача ограничавала и смањивала.⁵⁷ Једино у случају половне робе, Директива оставља могућност државама чланицама да могу допустити продавцу и потрошачу да уговоре краће вријеме одговорности продавца од двије године, али не краће од једне године. Одредбе прописа којима се штите потрошачи су императивне природе тако да се потрошач не може одрећи права која су му законом загарантована. Уговорна одредба којом се ограничава или искључује одговорност трговца за несаобразност робе сматра се ништавом.

2.5. Искључење одговорности продавца због јавних изјава о производу које су дали произвођач и његови представници код потрошачких уговора

Прописима Европске уније предвиђена је одговорност продавца и за јавне изјаве о особинама робе које је дао, као и за изјаве које су дали произвођач и његови представници посебно приликом рекламирања или неког другог јавног оглашавања. Одговорност продавца за изјаве постоји само ако су те изјаве утицале на формирање оправданог очекивања купца у погледу квалитета ствари, да се купац разумно могао ослонити на такве изјаве приликом одлучивања о куповини те ствари. Предвиђена је могућност ослобађања продавца од одговорности за изјаве произвођача и његових представника уколико продавац докаже постојање одређених чињеница – да није знао, а разумно није ни могао знати за ту изјаву, да је до тренутка склапања уговора та изјава била оповргнута, да та изјава није могла утицати на доношење одлуке о куповини робе.⁵⁸ Закон о заштити потрошача Републике Српске предвиђа одговорност продавца у случају јавних изјава које је дао о производу, али не прописује његову одговорност за изјаве произвођача и његових представника, те стога и не предвиђа могућности за ослобођење одговорности продавца за њихове изјаве.⁵⁹

⁵⁶ З. Вуковић, 914.

⁵⁷ Директива ЕУ 1999/44, чл. 7.

⁵⁸ Директива ЕУ 1999/44, чл. 2, ст. 4; Директива ЕУ 2019/771, чл. 7, ст. 2.

⁵⁹ ЗЗП Републике Српске, чл. 2, ст. 1, т. аа.

2.6. Искључење одговорности продавца за недостатке који су посљедица поступања купца

Продавац не одговара ни за оне недостатке који су посљедица поступања купца. Уколико је узрок недостатка у материјалу који је купац дао продавцу, продавац неће сносити одговорност. Ову одредбу изричито прописује Директива ЕУ 1999/44, по којој се не сматра да постоји неусклађеност са уговором ако је неусклађеност узрокована материјалима које је потрошач испоручио.⁶⁰ Такође, продавац неће одговарати за недостатке и уколико су они посљедица погрешних упутстава које је купац дао продавцу за израду ствари.⁶¹

2.7. Искључење одговорности због пропуштања ажурирања од стране потрошача

Под појмом „роба“, Директива ЕУ 2019/771 подразумијева и робу са дигиталним елементима. Ријеч је о роби за чије је функционисање потребан дигитални садржај или дигитална услуга који су испоручени са робом у склопу уговора о продаји. С обзиром на чињеницу да се дигитални садржај и дигиталне услуге који су уграђени у робу или су с њом повезани непрестано развијају, продавци могу договорити са потрошачима да им пружају ажурирања за такву робу која могу побољшати и унаприједити дигитални садржај или дигиталну услугу који су елемент робе, проширити њихове функционалности, прилагодити их техничком развоју, заштитити их од нових сигурносних пријетњи или послужити у друге сврхе. Усклађеност робе са дигиталним садржајем или дигиталном услугом који су уграђени у робу или с њом повезани требала би се процјењивати и с обзиром на то јесу ли дигитални садржај или дигитална услуга који су елемент такве робе ажурирани у складу с уговором о продаји. Неиспорука ажурирања која су договорена у уговору о продаји требало би сматрати неусклађеношћу робе. Неисправна или непотпуна ажурирања такође треба сматрати неусклађеношћу робе јер би она значила да обавеза ажурирања није испуњена на начин утврђен уговором. У случају робе са дигиталним елементима продавац осигурава да потрошач буде обавијештен о ажурирањима, укључујући сигурносна ажурирања која су потребна како би та роба остала усклађена те да му се та ажурирања испоручују. Ако потрошач у разумном року не инсталира ажурирања која су му испоручена, продавац није одговоран за неусклађеност која произлази искључиво из пропуштања инсталације релевантног ажурирања под условом да је про-

---

⁶⁰ Директива ЕУ 1999/44, чл. 2, ст. 3.

⁶¹ Е. Мишћенић *et al.*, *Еуропско приватно право, посебни дио*, Загреб 2021, 89.

давац обавијестио потрошача о расположивости ажурирања и посљедицама пропуштања потрошача да га инсталира, као и кад пропуштање инсталације или неправилна инсталација ажурирања од стране потрошача нису посљедица недостатака у упутствима за инсталацију које су достављене потрошачу.⁶²

2.8. Искључење одговорности у случају принудне јавне продаје

Законом о облигационим односима је прописано да ималац ствари која је продата на принудној јавној продаји не одговара за недостатке ствари.⁶³ Код принудних јавних продаја нема мјеста одговорности за материјалне недостатке ствари осим у случају изричитог формалног обећања или преваре учесника у надметању. Код добровољних јавних продаја продавац одговара за материјалне недостатке исто као и код редовних куповина и продаја, с тим да се може, на основу прописно објављених услова продаје ослободити ове одговорности, изузев оних који би произашли из његове преваре.⁶⁴

3. ЗАКЉУЧАК

Одговорност продавца за материјалне недостатке ствари прописана је са циљем заштите једног од најзначајнијих начела облигационог права, начела еквивалентности узајамних престација, тако да продавац одговара независно од кривице за постојање материјалних недостатака ствари које је она имала у тренутку предаје купцу, као и за оне недостатке који се појаве након предаје а посљедица су узрока који је постојао прије тога. Упркос постојању материјалних недостатака ствари, у одређеним случајевима одговорност продавца ће бити искључена.

Анализирајући одредбе прописа којима је у праву Републике Српске уређен институт одговорности за материјалне недостатке ствари, као и прописа Европске уније који регулишу проблематику одговорности за несаобразност робе уговору, утврдили смо разлоге због којих продавац може бити ослобођен одговорности упркос постојању недостатка ствари. Они су најчешће посљедица поступања купца, његове несавјесности и неблаговременог улагања приговора. Предвиђање разлога који искључују продавчеву одговорност у складу је са начелом савјесности и поштења и доприноси очувању правне сигурности.

---

⁶² Директива ЕУ 2019/771, чл. 7, ст. 4.

⁶³ ЗОО, чл. 487. ЗОО РХ, чл. 409.

⁶⁴ С. Перовић, 283.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Антић, Оливер, *Облигационо право*, Београд 2012;
2. Божић, Лука, *Одговорност за материјалне недостатке ствари и Еуропском праву и праву Босне и Херцеговине*, магистарски рад, Свеучилиште у Мостару, Правни факултет, Мостар 2015;
3. Вељковић, Драгослав, *Приручник, Правни ставови у привредним споровима Врховног суда Србије и Савезног суда од 1994. до 2001. године*, Београд 2002;
4. Вуковић, Зоран, „Клаузуле о неодговорности у потрошачким уговорима“, *Услуге и одговорност*, Крагујевац 2017;
5. Голдштајн, Александар, *Привредно уговорно право*, Загреб 1980;
6. Драгичевић, Милица, „Одговорност за материјалне недостатке ствари“, *Годишњак Правног факултета* 1/2011;
7. Ђурђевић, Ненад, „Споразумно искључење и ограничење одговорности“, *Правни живот* 7-8/88;
8. Ђурђевић, Р. Ненад, *Одговорност за материјалне недостатке продате ствари, посебно аутомобила*, магистарски рад, Универзитет „Светозар Марковић“ у Крагујевцу, Правни факултет, Крагујевац 1987;
9. Кашанин, Ратомир, Велимировић, Тиосав, *Опште узансе за промет робом са објашњењима и судском праксом*, Београд 1974;
10. Милић, Димитрије, *Облигационо право са судском праксом, Приручник*, Београд 2003;
11. Мишћенић, Емилиа, *et al.*, *Еуропско приватно право, посебни дио*, Загреб 2021;
12. Пајтић, Бојан, Радовановић, Сања, Дудаш, Атила, *Облигационо право*, Нови Сад 2018;
13. Перовић, Слободан, *Облигационо право*, Београд 1973;
14. Перовић, Слободан, Стојановић, Драгољуб, *Коментар Закона о облигационим односима*, књига прва, Културни центар – Горњи Милановац, Правни факултет – Крагујевац 1980;
15. Перовић, С. Јелена, „Одговорност за несаобразност робе према Конвенцији УН о међународној продаји и одговорност за материјалне недостатке према националним законима земаља региона“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа, Друга регионална конференција*, Скопље 2012;
16. Петрић, Силвија, „Одговорност за материјалне недостатке ствари према новом Закону о обвезним односима“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци* 2006;

17. Повлакић, Мелиха, „Одговорност за материјалне недостатке/несаобразност робе у купопродајним уговорима у земљама југоисточне Европе у поређењу са рјешењима Европског права“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа, Друга регионална конференција*, Скопље 2012;
18. Schwenzler, Ingeborg, *Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht: das Übereinkommen der vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf – CISG*, München 2004;
19. Шабић, Алмедина, „Одговорност за материјалне недостатке, национални извјештај за Босну и Херцеговину“, *Форум за грађанско право за југоисточну Европу, избор радова и анализа, Друга регионална конференција*, Скопље 2012;
20. Шабић, Алмедина, *Права купца ствари са материјалним недостатком*, Сарајево 2014.

Правни прописи

1. Закон о облигационим односима, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 21/92 – пречишћени текст Уставног закона, 17/93, 3/96, 37/01 – др. закон, 39/03 и 74/04;
2. Закон о облигационим односима, *Службени Лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист РБиХ* бр. 2/92, 13/93, 13/94, *Службене новине Ф БиХ* бр. 29/03, 42/11;
3. Закон о обвезним односима Републике Хрватске, *Народне новине*, бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21;
4. Закон о заштити потрошача у Босни и Херцеговини, *Службени гласник БиХ*, бр. 25/06, 88/15;
5. Закон о заштити потрошача у Републици Српској, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 6/2012, 63/14, 18/17, 90/21;
6. Конвенција Уједињених Нација о уговорима о међународној продаји робе, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори* бр. 10-1/84;
7. *Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees*, Official Journal L 171, 07.07.1999;
8. *Directive EU 2019/771 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the sale of goods, amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC, and repealing Directive 1999/44/EC*, OJEU L136, 22.05.2019.

Senior Assistant Tijana Baćović, LL.D.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

REASONS FOR EXCLUDING LIABILITY OF THE SELLER FOR DEFECTIVE GOODS

Summary

Seller is liable for defective goods at the moment of transfer of risk (which in our legislation is equivalent to time of surrender of goods) regardless of his awareness of material deficiency of the goods. Seller is also liable for the deficiency of goods which occurs after transfer of risk if the said deficiency is the result of a cause that existed before the transfer of risk. The grounds for seller's liability is not culpability, but protection of one of the fundamental principles of law of obligations – principle of consideration (exchange of values). Although seller is liable for defective goods irrespective of culpability, there are cases where his liability is excluded. The author will point to reasons for exclusion of such liability provided for by the legislation of Republic of Srpska, comparative law and legal acts of the European Union with the aim of protecting consumers, providing at the same time an overview of legal theory and case law concerning this matter.

Key words: *Seller; Buyer; Material deficiency; Liability.*